

In de voetsporen van denkers, dichters en schrijvers

DEEL 4. HET INTERBELLUM

Wij volgen in deze serie een aantal denkers, dichters en schrijvers die in Den Haag woonden en van grote betekenis zijn geweest in de geschiedenis van Nederland. We gaan op zoek naar huizen en buurten waar ze woonden. Den Haag kan trots zijn op deze Hagenaars die een dimensie toevoegen aan de stad waardoor je deze weer met andere ogen beziet. In deze aflevering staat het interbellum centraal, de periode 1918-1940, tussen de twee wereldoorlogen.

Bloemenbuurt

Tijdens het interbellum woonden drie belangrijke schrijvers in de Bloemenbuurt, Menno ter Braak, Eddy du Perron en Simon Vestdijk. Ter Braak en Du Perron kenden elkaar al langer en hadden het literaire tijdschrift Forum opgericht.

In november 1939 ontmoetten zij in het Haagse pension van Du Perron aan de Laan van Meerdervoort 835 Simon Vestdijk. Op het achterbalkon maakte Emiel van Moerkerken de bekende foto van de Forumboys, of om met Ter Braak te spreken “van links naar rechts een bokser (Ter Braak), een tucht-huisboef (Vestdijk) en een pastoor (Du Perron).”

Menno ter Braak en een kring om hem heen hebben tijdens het interbellum grote invloed gehad op het intellectuele leven in Den Haag en Nederland. Ter Braak was vooral essayist en een zeer belezen cultuur- en literatuurcriticus. Samen met Eddy du Perron, met wie hij een zeer hechte vriendschap had, en Maurice Roelants richtte hij het literaire tijdschrift Forum op. Vestdijk was lid van de redactie. Ter Braak woonde met zijn vrouw Antje Faber aan het Pomonaplein 22.

Vanuit zijn huis voerde hij een uitgebreide correspondentie met verschillende schrijvers. Van 1933 tot aan zijn dood was Ter Braak letterkundig redacteur van dagblad Het Vaderland. In zijn *Kronieken* bespreekt hij niet alleen recent verschenen boeken, maar gaat hij ook in op de tijdgeest. In zijn stamcafé Riche aan het Buitenhof maakte hij afspraken met literaire vrienden. Hij zag al vroeg de gevaren van het nationaalsocialisme en was fel tegenstander. Na het binnenvallen van de Duitsers op 10 mei 1940 deed hij met zijn vrouw en enkele vrienden een mislukte poging om via Scheveningen naar Engeland te vluchten. In de nacht van 14 op 15 mei, na de capitulatie van Nederland, maakte Ter Braak met behulp van en in de woning van zijn broer Wim ter Braak, zenuwarts, aan het Statenplein 3-b een eind aan zijn leven. Zijn vriend Du Perron overleed in Bergen rond dezelfde tijd aan hartfalen. Zijn opwinding over de Nederlandse capitulatie

De Forumboys, (vlnr.) Ter Braak, Vestdijk, Du Perron (foto wikipedia)

zou hierbij een rol hebben gespeeld. Ter Braak werd op 18 mei begraven op begraafplaats Oud Eik en Duinen.

Simon Vestdijk, die vanaf 1931 sterk bevriend was geraakt met Menno ter Braak en Eddy du Perron, had zich na zijn artsexamen in 1927 in het huis van zijn ouders aan de Daal en Bergselaan 18 gevestigd. Het huis staat er niet meer, het moest tijdens de oorlog plaats maken voor de bouw van de Atlantikwall. In 1935 woonde hij in de Cyclostraat 12. Hij huurde daar een kamer bij Ans Koster, aanvankelijk zijn hospita, nadien zijn huisgenote. Ans hielp bij het overtikken en nakijken van zijn werk. In zijn Haagse periode schreef Vestdijk de romans *Kind tussen vier vrouwen* en *Else Böhler, Duitsch dienstmeisje*. In 1943 verbleef Vestdijk een maand als Duits gijzelaar in het Oranjehotel in Scheveningen. Vanaf 1950 woonden Vestdijk en Ans Koster in Doorn. Na zijn overlijden op 23 maart 1971 werd hij op 26 maart begraven in het graf van zijn moeder op Nieuw Eykenduynen.

Daal en Berg

De Bloemenbuurt werd tussen de jaren 1920 en 1930 aangelegd volgens het Uitbreidingsplan Berlage, met veel rechte straten en af en toe een verbreding of een plantsoen. Veel woningen zijn gebouwd in de stijl van de Nieuwe Haagse School. Centraal liggen het Chrysantplein en het Stokroosveld, met aan weerszijden de Akeleistraat en omgeving en de Papaverhof met omliggende straten. Het complex Daal en Berg van 1920 waar de Papaverhof deel van is, werd ontworpen door architect Jan Wils en is sinds 1985 Rijksmonument. Opdrachtgever was de Coöperatieve Woningvereniging Tuinstadswijk Daal en Berg, van 1917. De woningen mochten niet

Theo van Doesburg
(foto fleursdumal.nl)

te veel kosten. Om het complex toch een beetje het karakter van een tuinstad te geven, werd Wils verzocht te zorgen voor veel groen en bloemen bij de woningen. In eerste instantie werd uitgegaan van de bouw van 68 eengezinswoningen, de Papaverhof. Om de gemiddelde prijs per woning te verlagen, bouwde Wils rond deze woningen nog eens 60 etagewoningen in vijf blokken van twaalf woningen aan de Irisstraat en Klimopstraat.

Tijdens hun verblijf in Den Haag in de jaren '20 woonde Theo van Doesburg met zijn vrouw Nelly van Moorsel in de Klimopstraat 18, deel van het complex Daal en Berg. Van Doesburg was initiatiefnemer van De Stijl, een Nederlandse kunstbeweging, vernoemd naar het in 1917 in Leiden opgerichte tijdschrift De Stijl. De Stijl was nauw verbonden aan het Duitse Bauhaus. Bekende leden van De Stijl waren Piet Mondriaan en Gerrit Rietveld. Van Doesburg was onder de indruk van het complex van Jan Wils, zelf voormalig lid van De Stijl, en publiceerde in het vijfjarig jubileumnummer van De Stijl foto's en tekeningen van het bouwontwerp. Van Doesburg was naast schilder ook dichter, romanschrijver, typograaf, fotograaf, interieurontwerper en architect. In Den Haag organiseerde hij met de Duitse kunstenaar Kurt Schwitters, die hij in 1921 had leren kennen, soirees in de Haagse Kunstkring en een lezing voor de Sociaal-Anarchistische Jongeren Organisatie. Eind februari 1931 vertrok hij met Nelly naar het Zwitserse Davos om van zijn astma te herstellen. Daar overleed hij op 7 maart van hetzelfde jaar aan een hartstilstand.

Kijkduin

Jan Campert kreeg begin 1927 een baan bij de toen net opgerichte Haagse stadskrant De Nieuwsgier, dat zich vooral richtte op lezers in het westelijke deel van Den Haag. Met een paar duizend abonnees moest het krantje zich staande zien te houden tegenover grote dagbladen als de NRC en Het Vaderland. Begin 1929 veranderde de naam van het blad in De Nieuwsbron, Algemeen Nederlandsch Dagblad, en werd het verspreidingsgebied vergroot. Campert schreef een dagelijkse column Vuurvliegjes en vulde in zijn eentje de letterkundige pagina. Later werkte Campert ook voor verschillende andere kranten. Naast zijn journalistieke werk schreef hij diverse romans en novellen. In 1933 stelde Campert in zijn

Ballade der verbrande boeken het nationaalsocialisme in Duitsland aan de kaak. Jan Campert stond bekend als een rokkenjager, maar zocht ook de warmte van een gezin. In 1928 trouwde hij met de actrice Joekie Broedelet. Met haar kreeg hij in 1929 een zoon, de latere dichter en schrijver Remco Campert. Hij scheidde in 1932 en hertrouwde in 1936 met de schrijfster Clara Eggink, de ex-vrouw van de dichter J.C. Bloem. In de jaren '30 woonde Campert samen met Remco en Clara Eggink in Kijkduin bij Bloem aan de Duinlaan 143. In 1939 scheidde Campert van Eggink.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwam Campert terecht in het verzet. Bij een poging in juli 1942 een joodse man de Belgische grens over te smokkelen werd hij gearresteerd. Een halfjaar later stierf hij op 40-jarige leeftijd in concentratiekamp Neuengamme. Jan Campert is vooral bekend van zijn gedicht *Het lied der achttien doden*. In 1947 werd in Den Haag de Jan Campert-Stichting opgericht, die prijzen uitreikt bestemd voor bijzondere prestaties op letterkundig gebied.

In Kijkduin was tussen 1921-1923 villapark Meer en Bosch gebouwd, ook wel villapark Kijkduin genoemd. Het ontwerp was van de architecten Duiker en Bijvoet, met bungalows met rieten daken en veranda's en overstekende daken van leisteen, onmiskenbaar beïnvloed door de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright. Door de aanleg van de Duitse Atlantikwall in WO II werd het gebied Sperrgebiet, en werden vele woningen afgebroken. Van de oorspronkelijke woningen zijn er nog 56 over. Deze vallen onder het gemeentelijk aangewezen beschermd stadsgezicht Kijkduin-Meer en Bosch. Enkele woningen hebben de status van rijksmonument. Na de oorlog was er een enorm tekort aan woningen. Omdat er nog te weinig grondstoffen en arbeiders waren, besloot de overheid om eenvoudige houten prefab noodwoningen te importeren uit het buitenland, onder andere uit Oostenrijk. In Kijkduin werden twaalf Oostenrijkse houten woningen geplaatst aan de Scheveningselaan, Meer en Boslaan en Katwijkseelaan. Inmiddels zijn ze een permanent onderdeel van het villadorp.

Inge Camfferman

Werkgroep Stedelijke Vernieuwing
stedelijkevernieuwing@vriendenvandenhaag.nl

Jan Campert (foto
Jacob Merkelbach,
Bezig Bij. Wikimedia)